

00/36

Finanční prostředky Státního zemědělského intervenčního fondu a jeho právního předchůdce Státního fondu tržní regulace v zemědělství

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 2000 pod číslem 00/36. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Zdeněk Rodr.

Cílem kontroly bylo prověřit nakládání s finančními prostředky Státního zemědělského intervenčního fondu a jeho právního předchůdce Státního fondu tržní regulace v zemědělství, zejména při regulaci trhu pšenice potravinářské.

Kontrolu vykonala skupina kontrolujících NKÚ z územního oddělení ve Strakonicih v období od října 2000 do března 2001.

Kontrolovaným obdobím byly roky 1998 až 2000.

Kontrolované osoby:

- Státní zemědělský intervenční fond (dále jen „SZIF“) a jeho právní předchůdce Státní fond tržní regulace v zemědělství (dále jen „SFTR“);
- pěstitelé (dodavatelé):
 - Zemědělské družstvo Nechanice, Nechanice, okr. Hradec Králové (dále jen „ZD Nechanice“);
 - ZEM, a. s., Nový Bydžov, Zábědov, okr. Hradec Králové (dále jen „ZEM Nový Bydžov“);
 - ZEAS, a. s. Pod Kunětickou horou, Staré Hradiště čp. 26, okr. Pardubice (dále jen „ZEAS Staré Hradiště“);
 - Zemědělské družstvo Chýšť, Chýšť, okr. Pardubice (dále jen „ZD Chýšť“);
 - Zemědělské družstvo Unčovice, Litovel, část Unčovice, okr. Olomouc (dále jen „ZD Unčovice“);
 - TAGROS a. s., Troubelice č. 24, okr. Olomouc (dále jen „TAGROS Troubelice“);
- koordinátoři:
 - AGFTRADING, a. s., Praha 3, Roháčova 83/1099 (dále jen „AGFTRADING“);
 - Animalco a. s., Praha 6, Na Kocince 1 (dále jen „Animalco“);
 - Agropol Group a. s., Praha 1, Opletalova 4 (dále jen „AGROPOL“);
- skladovatelé:
 - HELAGRA a. s., Jičín, Dělnická 363 (dále jen „HELAGRA Jičín“);
 - Zemědělské zásobování a nákup, a. s., Říkov, Česká Skalice (dále jen „ZZN Česká Skalice“);
 - ZZN Pardubice, a. s., Pardubice, Dělnická 384 (dále jen „ZZN Pardubice“);
 - Zemědělské zásobování a nákup v Chrudimí, a. s., Chrudim, Dašická 146 (dále jen „ZZN Chrudim“);
 - ZZN ve Svitavách, a. s., Svitavy, Průmyslová 1 (dále jen „ZZN Svitavy“);

Zemědělské zásobování a nákup Šumperk, a. s., Zábřeh, Leštinská 32 (dále jen „ZZN Šumperk“);

Zemědělské zásobování a nákup v Přerově, a. s., Přerov, ul. Polní (dále jen „ZZN Přerov“);

Zemědělské zásobování a nákup Šternberk, a. s., Šternberk, U dráhy 1 (dále jen „ZZN Šternberk“).

Námítky proti kontrolnímu protokolu, které podal SZIF, byly vypořádány vedoucím skupiny kontrolujících rozhodnutím o námítkách.

K o l e g i u m N K Ú na svém XIII. zasedání, konaném dne 11. července 2001,

s c h v á l i l o usnesením č. 6/XIII/2001
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I. Úvod

SFTR byl zřízen zákonem č. 472/1992 Sb., o Státním fondu tržní regulace v zemědělství, jako právnická osoba za účelem zabezpečování regulace trhu s některými produkty rostlinné a živočišné výroby a výrobků vzniklých jejich zpracováním. Dnem nabytí účinnosti zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, tj. 11. 8. 2000, byl SFTR zrušen. Tímto dnem přešla všechna práva a závazky SFTR, včetně práv a povinností z pracovněprávních vztahů zaměstnanců, na SZIF.

Orgány SFTR byly ředitel a Rada SFTR. Předsedou Rady SFTR byl ministr zemědělství a místopředsedou zástupce Ministerstva financí. Dalšími členy Rady SFTR byli zástupci Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva zemědělství, Správy státních hmotných rezerv, zemědělského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, Agrární komory ČR, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a ředitel SFTR. Vlastní činnost SFTR zabezpečoval výkonný aparát v čele s ředitelem. Pravidla pro poskytování dotací ze SFTR a užití zemědělských a potravinářských výrobků nakoupených SFTR upravovaly Zásady regulace trhu jednotlivých zemědělských komodit vydávané SFTR na jednotlivá období. Seznam produktů, u nichž se uplatňuje regulace, a Zásady regulace trhu schvalovala Rada SFTR. Finančními zdroji SFTR byly mj. dotace ze státního rozpočtu účelově určené pro tržní regulaci, tržby z jeho obchodní činnosti, úvěry, úroky z vkladů a půjček a další příjmy. SFTR prováděl v kontrolovaném období regulaci trhu pšenice potravinářské formou termínovaného (zálohového) nákupu a intervenčního nákupu. Z uvedených finančních zdrojů hradil především náklady spojené s jejím nákupem, naskladněním, skladováním a vyskladněním.

Termínovaný (zálohový) nákup pšenice potravinářské se týkal sklizně roku 1998 a byl ukončen 9. 10. 1998. Do termínovaného (zálohového) nákupu mohl být zařazen pouze pěstitel, který byl podnikatelským subjektem podle obchodního zákoníku, podnikatelským subjektem oprávněným vykonávat tyto činnosti podle živnostenského zákona nebo rolník registrovaný obecním úřadem podle zákona č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů. Dodávka musela být z vlastní sklizně pěstitel v minimálním smluvním množství 20 tun. Další podmínkou zařazení pěstitel bylo vypořádání oprávněných restitučních a transformačních nároků a závazků vůči státu. Na organizačním zabezpečení termínovaného (zálohového) nákupu se podílely okresní agrární komory (soustředění nabídek, vyplnění a podepsání smluv ze strany pěstitelů), územní odbory Ministerstva zemědělství (posouzení vypořádání oprávněných restitučních a transformačních nároků) a koordinátoři vybraní na základě výsledků výběrového řízení. Úkolem koordinátorů bylo obstarání a koordinace termínovaného (zálohového) nákupu pšenice potravinářské ze sklizně roku 1998, jejího skladování a expedice. Tuto činnost prováděli koordinátoři na základě komisionářské smlouvy uzavřené se SFTR. Výkonný aparát SFTR upravil nabízené množství pšenice potravinářské za regiony spadající pod jednotlivé okresní agrární komory tak, aby byla dodržena kvóta 300 tis. tun stanovená Radou SFTR. Minimální (garantovaná) cena pro termínovaný (zálohový) nákup byla Radou SFTR stanovena ve výši 4 000 Kč/t bez daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“). Do 14 dnů po uzavření smlouvy pěstitel obdržel zálohu ve výši 1 500 Kč/t. Doplátek do celkové výše 4 000 Kč/t pěstitel obdržel do 21 kalendářních dnů po vystavení potvrzení o dodání pšenice potravinářské v dohodnutém množství a stanovené kvalitě skladující organizaci. SFTR v rámci termínovaného (zálohového) nákupu nakoupil 261 246 tun pšenice celkem v ceně 1 044 984 tis. Kč bez DPH.

Intervenční nákup jako jednu z forem regulace trhu pšenice potravinářské uplatňoval SFTR v letech 1998, 1999 a 2000. Měl být prováděn prostřednictvím skladujících organizací vybraných ve výběrovém řízení, které byly se SFTR ve smluvním vztahu. Skladující organizace se komisionářskou smlouvou zavázaly, že zařídí vlastním jménem pro SFTR na jeho účet činnosti spojené s provedením intervenčního nákupu pšenice potravinářské, jejím skladováním a expedicí. SFTR neuzavíral s dodavateli (pěstiteli) pšenice potravinářské písemnou smlouvu, ale smluvní vztah s nimi vznikl převzetím pšenice do zásob SFTR skladovatelem. Platby za dodanou pšenicí potravinářskou prováděl SFTR přímo na účet jednotlivých dodavatelů, jejichž seznamy s příslušnými identifikačními údaji vypracovaly skladující organizace. Touto formou v roce 1998 nakoupil SFTR 527 tis. tun pšenice celkem v ceně 2 108 196 tis. Kč bez DPH, v roce 1999 nakoupil 496 tis. tun pšenice celkem v ceně 1 701 072 tis. Kč bez DPH a v roce 2000 nakoupil 100 tis. tun pšenice celkem v ceně 330 060 tis. Kč bez DPH.

V kontrolovaném období se SFTR ve své činnosti na úseku regulace trhu pšenice potravinářské řídil zejména zákonem č. 472/1992 Sb., ve znění zákona č. 242/1995 Sb.,

zásadami vydanými a schválenými Radou SFTR v souladu s § 2 odst. 2 písm. c) a § 5 odst. 1 písm. b), c) a j) uvedeného zákona, principy a podmínkami trvalého výběrového řízení vydanými ředitelem SFTR na základě rozhodnutí Rady SFTR.

II.

Skutečnosti zjištěné při kontrole

A. SFTR v dále uvedených případech porušil:

1. ustanovení § 2 odst. 2 písm. c) zákona č. 472/1992 Sb., kde je mj. uvedeno:

„Fond ... c) v případě, že provádí činnost prostřednictvím jiných právnických nebo fyzických osob, jsou tyto právnické nebo fyzické osoby vybírány na základě výběrového řízení a jejich seznam musí být zveřejněn, ...“

popř. nedodržel podmínky stanovené pro výběrové řízení

- tím, že v 11 případech prováděl intervenční nákup pšenice potravinářské ze sklizně roku 1998, její skladování a expedici prostřednictvím právnických osob (skladujících organizací), které nebyly vybrány ve výběrovém řízení provedeném v květnu 1998;
- tím, že na základě rozhodnutí Rady SFTR uzavřel se společností AGFTRADING kupní smlouvu na vývoz 100 tis. tun pšenice potravinářské ze sklizně roku 1998. Termín uzávěrky přihlášek do výběrového řízení byl stanoven do 10.00 hodin dne 26. 1. 1999. Obálka s přihláškou společnosti AGFTRADING byla rozpečetěna, přihláška projednána a schválena na zasedání Rady SFTR dne 25. 1. 1999, tj. jeden den před stanoveným termínem podání přihlášek;
- tím, že uzavřel se společností AGFTRADING čtyři kupní smlouvy na vývoz celkem 320 tis. tun pšenice potravinářské ze sklizně roku 1999. Ve výběrovém řízení dne 27. 10. 1999 byla vybrána tato společnost s celkovou nabídkou 200 tis. tun. Vývoz o 120 tis. tun většího množství se uskutečnil na základě rozhodnutí Rady SFTR, nikoliv na základě výběrového řízení;

2. ustanovení bodu 5 Zásad výběrového řízení právnických a fyzických osob pro intervenční nákupy, vývoz nebo prodej výrobků zařazených do regulace trhu, schválených Radou SFTR podle § 5 odst. 1 písm. j) zákona č. 472/1992 Sb. pod č. j. 1523/98 dne 7. 5. 1998 (dále jen Zásady výběrového řízení), kde je mj. uvedeno:

„Přihlášky do výběrového řízení musí být doručovány výkonnému aparátu SFTR výhradně v obálkách zapečetěných a označených „Výběrové řízení – název výrobku(ů)“. Rozpečetění takto označených obálek bude provedeno komisí (ředitel SFTR, pracovníci výkonného aparátu SFTR, člen Rady SFTR a zástupce Agrární komory ČR), nejdříve 1 den po uply-

nutí lhůty k podání přihlášek. Na jinak doručené, či neúplně přihlášky nebude brán zřetel a do výběrového řízení nebudou zařazeny.“,

- tím, že rozpečetění označených obálek s přihláškami do „Trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice potravinářské ze zálohového nákupu ze sklizně r. 1998“ např. dne 15. 6. 1999 a v dalších devíti případech a do „Trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice potravinářské z intervenčního nákupu ze sklizně r. 1998“ např. dne 10. 11. 1998 a v dalších 19 případech prováděla tříčlenná komise přesto, že podle Zásad výběrového řízení musela být komise pro rozpečetění obálek minimálně čtyřčlenná. Rozpečetění obálek se nezúčastňoval pověřený člen Rady SFTR;

3. ustanovení Principů trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice potravinářské z intervenčního nákupu ze sklizně r. 1998, vydaných na základě rozhodnutí Rady SFTR ze dne 27. 10. 1998, kde v části Zásady a postup při podávání přihlášek do trvalého výběrového řízení a při výběru subjektů je v bodě 2 mj. stanoveno:

„... spolu s přihláškou předloží účastník výběrového řízení doklad o složení kauce ve výši 10 % hodnoty obchodu, který účastník nabízí. Složení kauce je jednou z podmínek akceptování přihlášky ...“,

když v bodě 2 Podmínek trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice potravinářské nakoupené v rámci intervenčního nákupu ze sklizně roku 1998, nebo odpovídajícího množství pšeničné mouky a těstovin z pšeničné mouky zveřejněných v Zemských novinách dne 9. 6. 1999 je uvedeno:

„Podmínkou akceptování přihlášky do výběrového řízení je kromě podmínek uvedených v odstavci „Náležitosti přihlášky do výběrového řízení“ složení kauce ve výši 10 % hodnoty obchodu nabídnutého v přihlášce (tj. 10 % z finanční částky odpovídající nabídnuté ceně včetně DPH za pšenici potravinářskou a nabídnutému množství vývozu pšenice, u mouky a těstovin nabídnutému množství odebrané pšenice). Kauce musí být složena na účet SFTR ...“,

- tím, že akceptoval přihlášku společnosti AGFTRADING, přestože k datu uzávěrky přihlášek 2. 2. 1999 do 10.00 hodin nesložila stanovenou kauci. První část kauce ve výši 12 000 000 Kč byla uhrazena dne 3. 2. 1999, tj. jeden den po termínu uzávěrky přihlášek. Zbývající část ve výši 600 000 Kč uhradila společnost 11. 2. 1999, tj. devět dní po termínu uzávěrky přihlášek. Přestože společnost AGFTRADING nedodržela podmínky výběrového řízení, SFTR s ní uzavřel dne 12. 2. 1999 kupní smlouvu na vývoz 50 tis. tun pšenice potravinářské s termínem vývozu do 30. 6. 1999. Třemi dodatky k výše uvedené smlouvě byl prodloužen termín vývozu až do 31. 12. 1999;
- tím, že akceptoval přihlášku téže společnosti, přestože k datu uzávěrky přihlášek 16. 3. 1999 do 10.00 hodin nesložila stanovenou kauci ve výši 12 075 000 Kč. Ačkoliv společnost nedodržela podmínky výběrového řízení, SFTR s ní uzavřel dne 17. 3. 1999 kupní

smlouvu na vývoz 50 tis. tun pšenice potravinářské s termínem vývozu do 30. 6. 1999;

- tím, že akceptoval další přihlášku téže společnosti, přestože k datu uzávěrky přihlášek 11. 5. 1999 do 10.00 hodin nesložila stanovenou kauci ve výši 13 702 500 Kč. Ačkoliv společnost nedodržela podmínky výběrového řízení, SFTR s ní uzavřel dne 14. 5. 1999 kupní smlouvu na vývoz 50 tis. tun pšenice potravinářské s termínem vývozu: do 15. 7. 1999 – pšenice potravinářská, do 31. 7. 1999 – mouka a ostatní mlýnské výrobky. Dodatkem ze dne 18. 6. 1999 k výše uvedené smlouvě bylo zvýšeno vývozní množství o 8 550 tun pšenice potravinářské. Dalšími dodatky ke smlouvě byl termín vývozu postupně prodloužován a dodatkem ze dne 14. 1. 2000 byl stanoven konečný termín vývozu na 31. 1. 2000;
- tím, že akceptoval přihlášku jiné obchodní společnosti, přestože k datu uzávěrky přihlášek 2. 2. 1999 do 10.00 hodin nesložila stanovenou kauci. Kauce byla uhrazena ve dvou splátkách, první část kauce ve výši 110 000 Kč byla uhrazena dne 1. 2. 1999. Zbývající část ve výši 21 350 Kč uhradila společnost dne 4. 2. 1999, tj. dva dny po termínu uzávěrky přihlášek. Přestože společnost, nedodržela podmínky výběrového řízení, SFTR s ní uzavřel dne 11. 2. 1999 kupní smlouvu na vývoz 500 tun pšenice potravinářské ve formě mouky nebo dalších mlýnských výrobků s termínem vývozu do 30. 4. 1999. Dvěma dodatky ke smlouvě byl prodloužen termín vývozu do 21. 5. 1999;

4. ustanovení článku 5 odst. b) kupní smlouvy č. 3611/1013 ze dne 12. února 1999 uzavřené SFTR se společností AGFTRADING, kde je uvedeno:

„Záruka (kauce) složená před přihlášením se do výběrového řízení bude po podpisu smlouvy neprodleně převedena na termínovaný účet prodávajícího, kde zůstane do doby splnění této smlouvy. V případě, že smlouva bude splněna v plném rozsahu, vrátí prodávající kupujícímu neprodleně kauci včetně úroků po odečtení nákladů spojených s vedením termínovaného účtu.“,

- tím, že vrátil dne 9. 11. 1999 část kauce ve výši 5 958 000 Kč společnosti AGFTRADING, přestože smlouva ze dne 12. 2. 1999 nebyla splněna v plném rozsahu. Vedení výkonného aparátu SFTR odsouhlasilo již dne 5. 11. 1999 vrácení této části kauce, ačkoliv jedna z podmínek uvedené smlouvy (vývoz celého smluvního množství pšenice) byla splněna až 23. 12. 1999. V době vrácení části kauce chybělo společnosti AGFTRADING vyvézt ještě 1 767 tun pšenice.

Ostatní zjištění

SZIF do doby ukončení kontroly neuplatnil smluvní pokuty za pozdní úhradu faktur v celkové vypočtené výši 1 157 495 Kč. Jednalo se o 59 faktur uhrazených v období od ledna roku 1999 do srpna roku 2000.

B. Skladovatel ZZN Svitavy uvedl v čestném prohlášení o vyrovnání závazků vůči státu splatných k datu uzávěrky výběrového řízení, které bylo podle bodu j) Podmínek výběrového řízení náležitostí přihlášky, nepravdivé údaje. Uvedl, že má splněny závazky vůči státu splatné k datu uzávěrky výběrového řízení. Kontrolou však bylo zjištěno, že k datu uzávěrky příjmu přihlášek, tj. 22. 6. 2000, neměl skladovatel ZZN Svitavy vyrovnány závazky vůči Okresní správě sociálního zabezpečení ve Svitavách ve výši 204 204 Kč. Dále neměl vyrovnány závazky vůči Finančnímu úřadu ve Svitavách, kde na zálohách daně z příjmu ze závislé činnosti dlužil 77 691 Kč.

Vyhodnocení

Kontrola prokázala řadu nedostatků v činnosti SFTR, resp. SZIF, jak při výběrových řízeních pro nákup a skladování pšenice potravinářské, tak ve výběrových řízeních na vývoz nebo prodej pšenice potravinářské ze zásob SFTR. Zákon o zadávání veřejných zakázek se sice nevztahuje na koupi a prodej zboží organizované SFTR, avšak povinnost provádět výběrová řízení ukládal SFTR zákon č. 472/1992 Sb. Podmínky a průběh výběrového řízení upravují zásady a principy výbě-

rového řízení schválené Radou SFTR, které však často SFTR (SZIF) nedodržel.

Např.:

- v 11 případech uzavřel smlouvy na skladování a vývoz pšenice potravinářské se skladovateli bez výběrového řízení;
- ve 30 případech nedodržel stanovený minimální počet členů komise pro rozpečetění obálek s přihláškami do trvalého výběrového řízení na vývoz pšenice potravinářské;
- do výběrových řízení zahrnul i přihlášky, které nesplňovaly stanovené podmínky (složení kauce).

Uvedeným postupem SFTR vytvářel nerovné podmínky pro uchazeče o zakázky. V případě vývozu pšenice potravinářské upřednostňoval AGFTRADING.

Dále bylo zjištěno, že SFTR (SZIF)

- vrátil kauci obchodní společnosti dříve, než splnila smluvní podmínky pro její vrácení, tj. před vyvezením celého smluvního množství pšenice potravinářské ve stanoveném termínu;
- od roku 1998 do doby ukončení kontroly neuplatnil smluvní pokuty za pozdní úhradu v celkové vypočtené výši 1 157 tis. Kč.